

Klassisk retorikk og kognisjon I: Mnemoteknikk

Hei, og velkommen til videoserien om «klassisk retorikk og kognisjon!» Mitt navn er Silvio Bär, og jeg er professor i klassiske språk (gresk) ved Universitetet i Oslo. Formålet med denne videoserien er å forklare tradisjonelle konsepter innenfor klassisk retorikk (gresk og romersk) i lys av moderne kognitiv vitenskap.

I denne videoen kommer jeg til å snakke om mnemoteknikk. Jeg kommer snart til å forklare hva «mnemoteknikk» er, men først har jeg en tilståelse å komme med: Du tror mest sannsynlig at jeg snakker spontant nå, at jeg improviserer ordene mine; men det gjør jeg ikke! Faktisk, så leser jeg opp hvert eneste ord fra en teleprompter. Moderne teknologi gjør det mulig for meg å lese opp det jeg skal si, samtidig som jeg gir inntrykk for å snakke fritt.

For to tusen år siden, i den greske og romerske antikken, så hadde oratorene – åpenbart – ikke disse tekniske hjelpemidlene. Improvisasjon var utelukket, da publikum forventet perfekte, komponerte taler. I tillegg forventet de en likeså perfekt opptreden, så å lese opp fra et manus var fullstendig utelukket.

Antikkens oratorer måtte derfor lære talene sine fra innsiden og ut. Så, vi begynner kanskje å lure: hvordan klarte antikkens oratorer å huske sine lange og komplekse taler? Svaret er: de hadde en spesifikk teknikk. Den har fått navnet mnemoteknikk, bokstavelig talt, «kunsten å huske».

Den greske poeten Simonides ble ansett som oppfinneren av denne teknikken. Ifølge en gammel anekdote, så var Simonides på et middagsselskap. Under dette selskapet, så skjedde det en forferdelig hendelse: taket over spisesalen falt ned og drepte alle utenom Simonides. Senere ble Simonides bedt om å identifisere de døde kroppene til de drepte gjestene; og forbausende nok, så klarte han det fordi han husket hvor alle gjestene hadde sittet ved middagsbordet.

Simonides forstod dermed at for å styrke hukommelsen, så måtte man simpelthen forestille seg mentale steder i hodet og deretter plassere minnene sine i form av bilder. På denne måten, kunne man alltid huske tankenes riktige rekkefølge, fordi tankene var knyttet til rekkefølgen av bildene.

Denne anekdoten ble nevnt av den romerske oratoren Cicero i «Om talekunst». Ved siden av å fortelle anekdoten, fortalte Cicero at han også brukte denne teknikken for å huske sine egne taler fra innsiden og ut. Teknikken ble også beskrevet av Quintilian, en innflytelsesrik romersk professor i talekunst, i avhandlingen «Retorikk til Herennius».

I «Retorikk til Herennius», gis rådet om at en orator bør se for seg en vakker hage for å

huske talen sin: oratoren bør tenke på hagens forskjellige deler som talens forskjellige seksjoner: buegangen som leder inn til hagen korresponderer med introduksjonen til talen, rosehagen minner om det første argumentet, fruktreet det andre argumentet, osv.

En relatert teknikk som også blir brukt i dag, og som stammer fra den antikke metoden som akkurat ble presentert, er «minnepalasset». Alle gjenstandene som trenger å bli husket blir assosiert med forskjellige steder i et stort palass, og for å få tilgang til et spesifikt stykke informasjon, må den korresponderende plassen i minnepalasset bli besøkt. Disse metodene og andre lignende, kalles for «loci-metoden»: metoder for plassering, metoder for sted.

Effektiviteten til disse metodene har blitt bekreftet av moderne kognitiv vitenskap gjennom eksperimenter fra begynnelsen av 1970-tallet. Nylige studier har demonstrert at en kombinasjon av spatiale og temporale kodemekanismer er mest effektive. I en studie fra 2018 viser forskere fra University of California at å forestille seg en hverdagsaktivitet som å lage et smørbrød kan fungere som en meget effektiv mnemoteknisk metode. Interessant nok ligner dette veldig på metoden fra «Retorikk til Herennius»: en rusletur i en vakker hage følger de samme prinsippene om å kombinere sted og tid.

Så, for å oppsummere, kan vi si at for to tusen siden forventet man at antikkens oratorer leverte perfekte taler. De oppfant derfor en mnemoteknisk metode som hjalp dem med å huske lange og komplekse taler. Denne metoden ble gradvis perfektionert, og ble brukt gjennom senantikken og middelalderen. Moderne kognitiv vitenskap har konfirmert metodens effektivitet. I dag trenger vi normalt ikke å huske lange taler, men vi må kanskje lære andre ting utenat, og i den hensikt kan metodene til antikkens oratorer bli brukt effektivt.

© Silvio Bär, 2021

Oversatt til norsk, 2024